

TÜRKİYE'DE
İKLİM
KORUMA
DAVALARI

ve

HUKUKİ DURUM
RAPORU

TEMmuz - AĞUSTOS 2017

H A Z I R L A Y A N L A R
Fevzi Özlüer | Hülya Yıldırım

TÜRKİYE'DE
İKLİM
KORUMA
DAVALARI
ve
HUKUKİ DURUM
RAPORU TEMmuz - AĞUSTOS 2017

H A Z I R L A Y A N L A R
Fevzi Özlüer | Hülya Yıldırım

Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu
Temmuz - Ağustos 2017

Hazırlayanlar: Fevzi Özlüer, Hülya Yıldırım
Yayınlayan: Ekoloji Kolektifi Derneği
Yayın Tarihi: Ekim, 2017
Kategori: Rapor

Ekoloji
Kolektifi

EKOLOJİ KOLEKTİFİ DERNEĞİ

📍 Farabi sk No: 24/16 Çankaya/Ankara

☎ +90 (312) 425 7764 ✉ iletisim@ekolojikolektifi.org

🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi

İklimlerin dengesiz bir seyir izlemesi sadece Türkiye ölçeğinde değil dünya ölçeğinde de etkisini giderek arttıran bir sorun olarak açığa çıkıyor. Dünya ne zaman bu soruna karşı alınacak tedbirlerin neler olabileceğine yönelik gündemden uzaklaşacak olsa; bir felaket ile çanlar çalıyor. Ancak birikime dayalı büyüme politikaları bu uyarıları dikkate alma kabiliyetinden de son derece uzaklaşmış durumda. Tüm dünya ölçeğinde kaynakların yeniden paylaşımında şiddet düzeyi yükselmişken, iklim değişikliği konusunda hukuki süreçlerin izlenmesinin pratik bir karşılığının olmadığı söylenebilir. Ancak bir yandan hukuki dönüşümlerin izlediği yolun diğer yandan da bu dönüşümlerle birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal ve ekonomik düzenin izlenmesi önümüzdeki sorun yumaklarının anlaşılması açısından elzem görünüyor. Hatta bu dönüşüm gerektiği gibi anlaşılmadan sorunlara çözüm bulacak gerçekçi yaklaşımların da gelişmesinin olanaklı olmadığını düşünüyoruz.

MEVZUAT BOYUTUYLA İKLİM ADALETİNİN GÖRÜNÜMÜ

İklim adaleti açısından Temmuz ve Ağustos aylarında mevzuatta köklü bir dönüşüm yaşandığını söylemek mümkün değildir. Ancak özellikle Planlı Alanlar Yönetmeliği kapsamında önümüzdeki dönemde kentsel alanda yeni bir imar düzeni oluşup oluşmayacağına tanıklık edeceğiz. Kamuoyunda özellikle Büyükşehirlerde yatay mimari ve kırsal alanın da şehirleşmenin konusu haline gelmesi gündemlerine dair düzenlemeler barındıran bu yönetmeliğin ne tür uygulamalar doğuracağı merak konusu.

Bununla birlikte özellikle özelleştirmeye konu olan enerji santrallerinin çevre mevzuatına 2019 yılına kadar uyumuna yönelik uygulama yönetmeliği, enerji santralleri ve enerji üretim sahalarında hızlı özelleştirme dalgasının yaratacağı sorunlara yönelik bir refleks olarak da düşünülebilir. Tüm bu Temmuz ve Ağustos aylarında yayımlanan mevzuat içinde şu mevzuat düzenlemelerinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

2017'nin 3. çeyreğinde ön plana çıkan mevzuat

- 1) 01 Temmuz 2017 tarih ve 30111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"
- 2) 03 Temmuz 2017 tarih ve 30113 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği"
- 3) 03 Temmuz 2017 tarih ve 30113 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun Geçici 8. Maddesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği"
- 4) 07 Temmuz 2017 tarih ve 30117 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Estonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tarımsal İşbirliği Konulu Mutabakat Zaptının Onaylanmasına ilişkin 2017/10362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı"
- 5) 07 Temmuz 2017 tarih ve 30117 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Filistin Devleti Hükümeti Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasına ilişkin 2017/10364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı"
- 6) 07 Temmuz 2017 tarih ve 30117 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti Arasında Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptının Onaylanmasına İlişkin 2017/10360 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı"

- 7) 07 Temmuz 2017 tarih ve 30117 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına Yönelik Anlaşmaya İlişkin Protokolün Onaylanması Hakkında 2017/10359 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı”
- 8) 18 Temmuz 2017 tarih ve 30127 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”
- 9) 19 Temmuz 2017 tarih ve 30128 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Türkiye Cumhuriyeti ve Lübnan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptının Onaylanmasına Dair 2017/10398 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı

2017 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında aşağıdaki mevzuatın iklim politikaları için ön plana çıktığını söylemek mümkün,

- 01 Temmuz 2017 tarih ve 30111 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan “Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”

18 Haziran 2017 tarih ve 7033 sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun tasarı halindeyken Mayıs-Haziran 2017 Türkiye İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu’nda hukuki değerlendirme yapılmıştır. İlgili raporda yapılan ayrıntılı değerlendirme sebebiyle bu raporda yeni bir hukuki değerlendirmeye yer verilmemiştir.

- 03 Temmuz 2017 tarih ve 30113 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun Geçici 8. Maddesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği”

Bu Yönetmeliğe dayanak 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun Geçici 8. Maddesinde;

“Üretim tesislerinin çevre mevzuatıyla uyumlu hâle getirilmesi

GEÇİCİ MADDE 8 – (1) EÜAŞ veya bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimleri ile varlıklarına ve 4046 sayılı Kanun kapsamında oluşturulacak kamu üretim şirketlerine, bunların özelleştirilmeleri hâlinde de geçerli olmak üzere, çevre mevzuatına uyumuna yönelik yatırımların gerçekleştirilmesi ve çevre mevzuatı açısından gerekli izinlerin tamamlanması amacıyla 31/12/2018 tarihine kadar süre tanınır. Bu sürenin üç yıla kadar uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu süre zarfında ve önceki dönemlere ilişkin olarak bu gerekçeyle, EÜAŞ veya bağlı ortaklık, iştirak, işletme ve işletme birimleri ile varlıklarında ve 4046 sayılı Kanun kapsamında oluşturulacak kamu üretim şirketlerinde, bunların

¹ Hülya Yıldırım, Fevzi Özlüer, Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu 'Mayıs – Haziran 2017, Temmuz 2017, Ekoloji Kolektifi, s.12-13, (http://iklimadaleti.org/?p=aktivistin-zulasi&n=may_haz-hukuk_raporu ,09.09.2017’de erişildi.)

özelleştirilmeleri hâlinde de geçerli olmak üzere, elektrik üretim faaliyeti durdurulamaz, idari para cezası uygulanmaz.”

denilmektedir.

Uygulama yönetmeliği de bu doğrultuda hazırlanmıştır. Yönetmeliğin amacı, kamu uhdesindeki, özelleştirilmiş veya özelleştirilecek termik santrallerin çevre mevzuatına uyumuna yönelik yatırımların gerçekleştirilmesi ve çevre mevzuatı açısından gerekli izinlerin tamamlanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir. Bu yönetmelikle özellikle kamunun elindeki termik santrallerin emisyonlarını denetim altına almak, bu santrallerden kaynaklı emisyon değerlerinin düşürülmesi için teknolojik değişikliklerin yapılmasını sağlamak, termik santrallerin atık ve depolama sistemlerini kontrol altına almak için bir iş termin planı tablosu oluşturulmuştur. Buna uygun olarak da ilgili tüm termik santrallerin teknolojik açıdan iyileştirilmesi umulmaktadır. Fakat, bu yatırımların ÇED sistemi dışında daha esnek bir denetim sürecine tabi tutulmuş olması da bir yandan bu işletmelerden kaynaklanan kirliliği izlemek hem de bu özelleştirmeye konu işletmelerin cazibesini yitirmemesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Çevre Kanunu'nun 10. Maddesi kapsamında; çevreye olası olumsuz etkisi olacak tüm projeler gibi işletme aşamasındaki projeler için de ÇED süreci işletilmelidir. Bu yönetmelik ÇED sistemine yeni bir istisna getirmektedir. Asıl olarak da ÇED ile sağlanması umulan kamusal denetim olanakları yerine bir iş termin listesi üzerinden biçimsel bir denetim yapılması veya yapılamaması riski ile karşı karşıya kalınabilir. Bu durumda da yatırımların iyileştirilmesi için alınması umulan finansal kredilerin alınması, çevresel güvenliğin sağlanması ve çevre sağlığının korunması amaçlarının gerçekleşmesi zora girecektir.

- **18 Temmuz 2017 tarih ve 30127 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”**

Türkiye 9 yıldır Endüstriyel kazaların önlenmesiyle ilgili bir yönetmeliği yürürlüğe koyamamaktadır.

18 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan, “Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” in “Amaç” başlıklı 1. Maddesinde;

“MADDE 1 – (1) Bu Yönetmelik, tehlikeli maddeler bulunduran kuruluşlarda büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve muhtemel kazaların insanlara ve çevreye olan zararlarının en aza indirilmesi amacıyla, yüksek seviyede, etkili ve sürekli korumayı sağlamak için alınması gerekli önlemler ile ilgili usul ve esasları belirler.”

denilmektedir. Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerin Azaltılması Hakkında Yönetmelik ise İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Çevre Kanunu ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun hükümlerine dayanılarak ve Avrupa Birliğinin 9/12/1996 tarihli ve 96/82/EC sayılı Konsey Direktifine paralel olarak hazırlanmıştır.

Yönetmelik değişikliği ile birlikte Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerin Azaltılması Hakkında Yönetmelik Madde 9 ve Madde 14 düzenlemelerinin 1 Temmuz 2017 tarihinde yürürlüğe girmesini düzenleyen yönetmelik maddesi değiştirilerek 1 Temmuz 2019 tarihinde yürürlüğe girmeleri hususu düzenlenmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmeliğin ilk hali 18.08.2010 tarih ve 27676 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin 2 yıl sonra yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir. Daha sonra 30.12.2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik ile ilk yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Yönetmeliğin uygulamaya girememe sorunu ise devam etmiştir. 2013 tarihli yönetmeliğin yürürlük maddesi olan 25. Maddesi ile yürürlük tarihi ertelenmiştir. 30.12.2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmeliğin yürürlük maddesi 25/b ve c bentlerinin iptali için TMMOB Kimya Mühendisleri Odası tarafından dava açılmıştır. Davalarda mahkemeler, yürürlük tarihi konusunda idarenin takdir yetkisini geniş yorumlayarak, yürürlük tarihinin ertelenmesine yönelik düzenlemelerin iptali talebini reddetmiştir.

2013 yılında yayımlanan yönetmeliğin yürürlük maddelerine göre 7. Madde dışındaki diğer maddelerin bir kısmı 1.1.2016 bir kısmı ise 1.1.2017 tarihinde yürürlüğe girmesi söz konusuydu.

2010’dan bu yana geçen zaman zarfında, önce Çevre Orman Bakanlığı; 2012 yılından sonra ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Kimyasallar hakkında örgütlenmiş, hukuki ve teknik altyapısını oluşturmuş, idare yönetmelik çerçevesinde uzman kadrolar yetiştirerek hazırlıklarını tamamlamıştır. Buna rağmen yürürlük tarihinin 3. kez ileriye atılmasında kamu yararı bulunmamaktadır. Ayrıca, bu maddelerin yürürlük tarihi ertelediğinde aslında yönetmeliğin uygulama tarihi ertelenmektedir. Çünkü, ertelenen maddeler yönetmeliğin esasına etkili maddelerdir. Kaldı ki; İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Çevre Kanunu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve AB. 1996 tarih 96/82 EC Direktifi gereğince idarenin bu kadar geniş bir takdir yetkisi olduğunu söylemek mümkün değildir.

Ancak 22.05.2014 tarih ve 29007 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tehlikeli Madde Güvenlik Danışmanlığı Tebliği’nin Geçici 2. Maddesi ile tebliğin esasını oluşturan maddelerin yürürlüğü ertelenmiş ve bu konuda yine TMMOB Kimya Mühendisleri Odası tarafından dava açılmıştı. Danıştay 15. Dairesi 07.06.2017 tarih ve 2014/5782 E, 2017/3218 K numaralı kararında *“hukuki düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak ve uyumu kolaylaştırmak amacıyla getirilen geçiş sürecine ilişkin Tebliğin dava konusu Geçici 2. Maddesinde de hukuka, kamu yararına ve hizmet gereklerine aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.”* denilerek iptal talebini reddetmiştir. Örnek verilen kararda olduğu gibi Danıştay’ın geçiş hükümleri ya da yürürlük tarihlerine ilişkin açılan davalarda genel eğilimi bu sürecin idarenin uyumu için gerekli olduğu ve bu konuda takdir hakkı bulunduğu yönündedir.

- 28 Temmuz 2017 tarih ve 30137 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan “6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Geçici 4. Maddesi 4. Fıkrası Kapsamındaki Sürelerin Uzatılması Hakkında Yayımlanan 2017/10451 numaralı Bakanlar Kurulu Kararı”

6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun Geçici 4. Maddesinin 4. fıkrası kapsamındaki sürelerin uzatılması hakkında yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı’nın dayanağı olan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Geçici 4. Maddesi 4. Fıkrası düzenlemesi şu şekildedir:

“(4) Bu Kanunun yayımı tarihi itibarıyla işletmede olanlar dâhil 31/12/2020 tarihine kadar işletmeye girecek olan 5346 sayılı Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesisleri ile bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren 31/12/2020 tarihine kadar işletmeye girecek olan Bakanlık tarafından düzenlenen bir maden işletme ruhsatı ve izni kapsamında 3213 sayılı Kanunun 2’nci Maddesinin IV. Grup (b) bendinde yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretim tesislerinden, ulaşım yollarından ve lisanslarında belirtilen sisteme bağlantı noktasına kadarki TEİAŞ ve dağıtım şirketlerine devredilecek olanlar da dâhil enerji nakil hatlarından, ilgili kurum tarafından verilmiş izin tarihinden itibaren yatırım ve işletme dönemlerinin ilk on yılında izin, kira, irtifak hakkı ve kullanma izni bedellerine yüzde seksen beş indirim uygulanır. Bunlardan Orman Köylüleri Kalkındırma Geliri ile Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Geliri alınmaz. Bu Kanunun yayımı tarihinden önce kamu kurum veya kuruluşları tarafından elektrik üretim tesisi yapılmak amacıyla ihalesi yapılan ya da sözleşmeye bağlanan maden sahalarında kurulmuş ve kurulacak tesisler bu fıkrada yer alan indirim ve istisnalardan faydalanamaz. Bu fıkra kapsamındaki sürenin beş yıla kadar uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Bakanlar Kurulu kararının yayımlanmasından önceki bu düzenlemeye göre 31.12.2020 tarihine kadar işletmeye girecek; yenilenebilir enerji kaynaklarına ve II. Grup Madenlerin (b) Turba, Linyit, Taşkömürü, (...) (2) Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, (...) (1) Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla). (1)(2) hammadde olarak kullanıldığı tesislere, enerji nakil hatlarına ilk on yılında izin kira, irtifak ve kullanma izni bedelleri bakımından %85 indirim uygulanacağını düzenleyen bu madde Bakanlar Kurulu Kararının yayımlanmasıyla birlikte 2025 tarihine kadar işletmeye girecek olan faaliyetleri kapsar şekilde değiştirilmiştir. Bu sürenin 2025’e kadar uzatılması özellikle yerli taşkömürü ve linyit üretiminin desteklenmesi için teşvik mekanizması niteliği taşır.

- 01 Ağustos 2017 tarih ve 30141 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan “Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinin ‘Amaç’ başlıklı 1. Maddesinde;

“**MADDE 1 – (1)** Bu Yönetmeliğin maksadı, Türkiye’nin karasal sınırları ve kıta sahanlığı dâhilinde yer alan sulak alanların korunması, yönetimi ve geliştirilmesi

ile bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon esaslarını belirlemektir.”

denilmektedir. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği 30 Ocak 2002 tarih ve 24656 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 17.05.2005 tarih ve 25818 sayılı Resmi Gazete’de yönetmelik tekrar düzenlenmiştir. 26.08.2010 tarih ve 27684 sayılı Resmi Gazete’de Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanmıştır. 04.04.2014 tarih ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de Yönetmelik bir kez daha düzenlenmiş ve 01 Ağustos 2017 tarih ve 30141 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile yeniden değişiklikler yapılmıştır.

01 Ağustos 2017 tarih ve 30141 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile yapılan değişiklikleri incelediğimizde 04.04.2014 gün ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinin iptali talebi hakkında Danıştay 14. Dairesi’nin 23.11.2016 tarih ve 2014/5377E, 2016/6681K numaralı kararı doğrultusunda bazı değişiklikler yapıldığını görüyoruz.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası ve TMMOB Mimarlar Odası tarafından; 04.04.2014 tarih ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’nin birçok maddesinin iptali ve yürütmesinin durdurulması talep edilmiştir. Özellikle mahalli öneme haiz sulak alanlar tanımı ve mahalli öneme haiz sulak alanlar ile ilgili düzenlemelerin mahalli öneme haiz sulak alanların koruma kapsamı dışına çıkarıldığı iddiası ile birçok maddenin iptali, “Mutlak Koruma Bölgesi” ve “Tampon Bölge” tanımının ve keyfiligi, hukuki belirsizliğe yol açacak birçok maddenin iptali talep edilmiştir. Değişiklik Yönetmeliğindeki değişiklikleri değerlendirebilmek için kararın ilgili kısımlarını inceleyecek olursak;

04.04.2014 tarih ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği Tanımlar başlıklı 4. Maddesinin (r) Bendinde düzenlenen Mutlak Koruma Bölgesi;

“Mutlak Koruma Bölgesi: Koruma Bölgeleri içerisinde yer alan, su kuşlarının yoğun ve toplu olarak kuluçka yaptığı, konakladığı veya kışladığı alanlar; nadir ve nesli tehlikedeki kuş türlerinin önemli üreme bölgeleri, uluslararası ölçütlere göre tehlike sınırı en hassas düzeyinde olan türlerin bağımlı oldukları habitatlar ile nesli tehlikede ve dar yayılışlı olup, korunması gerekli doğal bitki türlerinin bulunduğu, insan faaliyetlerinin mevcut olmadığı bölgeler”

olarak tanımlanmıştır.

Uluslararası ölçütlere göre tehlike sınırı en hassas düzeyinde olan türlerin bağımlı oldukları habitatlar ve insan faaliyetlerinin mevcut olmadığı bölgeler kriterlerinin hukuki belirliliği ve güvenliği ortadan kaldıran, koruma bölgelerini daraltan ifadeler olması sebebiyle iptali talep edilmiştir.

Danıştay 14. Daire 2014/5377E 2016/6681 K numaralı kararında;

“(…) Dava konusu yönetmeliğin dayanağı olarak gösterilen 09.08.1983 günlü, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 9. Maddesinin 1. Fıkrasının (e) Bendi, 29.06.2011 günlü, 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2., 8. ve 26. Maddesi ile 3958 sayılı Kanunla uygun bulunan 17.05.1994 günlü, 21937 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme Hükümleri birlikte irdelendiğinde; sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda gerekli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasının esas olması yanında; sulak alanların korunması açısından en önemli bölgeyi ifade eden mutlak koruma bölgelerinin tartışmadan uzak ve net bir şekilde hangi esaslara göre belirleneceğinin konuya ilişkin düzenleyici işlemlerde belirlenmesinin bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Dava konusu Yönetmelikte yer alan mutlak koruma bölgelerine ilişkin tanımlamada ise, “insan faaliyetlerinin mevcut olmadığı” ifadesine yer verilmeyle yetinilmiştir. Sulak alanların korunması yönünden oluşturulan mutlak koruma bölgeleri, sadece kuşlara yönelik bir koruma amaç ve esasını değil, aynı zamanda, orada bulunan bitki türlerinin ve suyun da korunmasını sağlamaya yönelik olduğundan, öncelikle sadece kuşların korunması esasına dayalı olan söz konusu kriterin, bu alanı korumaktan uzak olduğu açıktır.

Diğer taraftan davalı Bakanlığın mutlak koruma bölgesinin belirlenmesi açısından insan faaliyetleri yanında daha somut başka kriterinin de bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, anılan bu düzenleme belirsizlik içerdiği gibi, mutlak koruma bölgelerinin belirlenmesi açısından idarinin keyfiliğine de yol açabilecek niteliktedir. Belirtilen ifade de yer alan muğlaklık, bir sulak alanın “ziyaret” gibi en küçük bir insan faaliyetinde bile bu alanda insan faaliyetinin mevcut olduğundan hareketle mutlak koruma bölgesi oluşturulmamasına neden olur ki, bu yaklaşım sulak alanların korunması amacına ve hukuka aykırı sonuçlar doğurur. Yukarıda açıklanan nedenlerle, anılan düzenlemede hukuka aykırılık bulunmamaktadır. “

ifadelerine yer verilerek Mutlak Koruma Bölgesi tanımının iptaline karar verilmiştir.

01 Ağustos 2017 tarih ve 30187 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Değişiklik Yönetmeliği 1. Madde 1. Fıkrasında Mutlak Koruma Bölgesi tanımı yeniden düzenlenmiştir ve insan faaliyetlerinin olmadığı ibaresi çıkarılarak Danıştay 14. Daire’nin ilgili kararı doğrultusunda düzenleme yapılarak aşağıdaki gibi düzenleme yapılmıştır:

“r) Mutlak koruma bölgesi: Koruma bölgeleri içerisinde yer alan, su kuşlarının yoğun ve toplu olarak kuluçka yaptığı, konakladığı veya kışladığı alanlar; nadir ve nesli tehlikedeki kuş türlerinin önemli üreme bölgeleri, uluslararası ölçütlere göre tehlike sınırı en az hassas düzeyinde olan türlerin bağımlı

oldukları habitatlar ile nesli tehlikede ve dar yayılışlı olup korunması gerekli doğal bitki türlerinin bulunduğu bölgeleri,”

04 Nisan 2014 tarih ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği 4/çç bendinde Tampon Bölge;

*“çç) Tampon bölge: Sulak alan havzasının coğrafi durumu, topoğrafik özellikleri ve arazinin mevcut kullanım durumuna göre; sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile tanımlanan ve sulak alanın su toplama sınırını geçmeyen veya topoğrafik, coğrafi olarak bir sınır değeri bulunmayan düz alanlarda ise varsa sürdürülebilir kullanım bölgesi, yoksa hassas koruma bölgesi sınırından itibaren **bilimsel esaslara dayanarak alanın eko sistem özellikleri dikkate alınarak komisyon tarafından belirlenen bölge**”*

olarak tanımlanmıştır.

Danıştay 14. Daire 2014/5377E 2016/6681 K numaralı kararında;

“17.05.2005 günlü, 25818 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde Tampon Bölge; “ Sulak alan havzasının coğrafi durumu, topoğrafik özellikleri ve arazinin mevcut kullanım durumuna göre; sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile ayrılan ve su toplama havza sınırını geçmemek ve sınırları varsa ekolojik etkilenme bölgesinden yoksa sulak daha sonra 26.08.2010 günlü 27684 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik ile “Tampon Bölge” tanımı “Sulak Alan havzasının coğrafi durumu, topoğrafik özellikleri ve arazinin mevcut kullanım durumuna göre; sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile ayrılan ve sulak alanın su toplama sınırını geçmemek veya topoğrafik, coğrafi olarak bir sınır değeri bulunmayan düz alanlarda varsa ekolojik etkilenme bölgesinden yoksa sulak alan bölgesinden itibaren azami 2500 metreyi geçmemek üzere ayrılan bölge” şeklinde değiştirilmiştir.

Belirtilen 2010 tarihli düzenlemenin iptali istemiyle Danıştay 14. Dairesi’nin 2011/13299 esasına kayden açılan davada, Danıştay 14. ve 10. Daireleri Müşterek Kurulunca verilen yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin 09.07.2013 günlü karara yapılan itiraz üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 27.11.2013 günlü, Yd İtiraz No: 2013/669 sayılı kararıyla, “(...) Görüldüğü üzere, yapılan değişiklikle “Tampon Bölgenin” kapsamı daraltılmıştır.

Tampon bölgeler, biyolojik çeşitlilik odakları olan su alan ekosistemlerinin özellikle arazi kullanımını kaynaklı dış etkilere karşı korunması için gerekli bölgelerdir. Nitekim anılan bölgedeki yapılacak faaliyetler Yönetmelik ile sınırlandırılmış, Yönetmeliğin Eki Ek-1’de yer alan faaliyetlerin tampon bölgede yapılması tamamen yasaklanırken, Ek-2’de yer alan faaliyetlerin tampon bölgede yapılması ise Bakanlık iznine tabi tutulmuştur.

İlk yönetmelikle 5000 metre olarak belirlenen tampon bölgenin önceki Yönetmelikle 2500 metreye indirildiği dikkate alındığında, yapılan dava konusu değişiklikle “en az 2500 metre” olan koruma bandının bu kez “en çok 2500 metre”

haline getirilmiş olması, koruma bandının 2500 metrenin altında belirlenmesine yol açması nedeniyle, sulak alanları sürdürülebilir olmayan insan faaliyetlerine açık hale getireceğinden, düzenlemede sulak alanların korunması amacına uyarlık görülmemiştir.” gerekçesiyle yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne karar verilmiş; daha sonra Danıştay 14. Dairesi’nin 04.06.2014 günlü 2011/13299 E, 2014/6465 K sayılı kararıyla da aynı gerekçelerle söz konusu düzenleme iptal edilmiştir.

Ancak belirlenen bu yargı kararlarına rağmen, yeni yapılan düzenlemenin davaya konu “Tampon Bölge” tanımında hiçbir asgari sınır olmaksızın tampon bölge sınırının bilimsel esaslara dayanarak komisyon tarafından belirleneceği ifade edilmiştir.

İlk Yönetmelikle 5000 metre olarak belirlenen tampon bölgenin sonradan 2500 metreye indirildiği, ardından “en az 2500 metre” olan koruma bandının bu kez “en çok 2500 metre” haline getirilmiş olduğu, davaya konu düzenleme ile ise asgari bir sınırlama bile getirilmediği ve bu düzenlemenin bilimsel gerekçelerinin davalı idarece ortaya konulamadığı hususları dikkate alındığında, soyut ve belirsiz nitelikteki bu düzenlemenin sulak alanların korunması amacına aykırı görüldüğünden Tampon Bölge tanımında hukuka uyarlık bulunmamaktadır”

ifadelerine yer verilmiştir.

Değişiklik 1. Madde 3. Fıkrasında Tampon Bölge:

“Sulak alan havzasının coğrafi durumu, topografik özellikleri ve arazinin mevcut kullanım durumuna göre; sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile tanımlanan ve sulak alanın su toplama sınırını geçmeyen veya topografik, coğrafi olarak bir sınır değeri bulunmayan düz alanlarda ise varsa sürdürülebilir kullanım bölgesi yoksa hassas koruma bölgesi sınırından itibaren **en az 2500 metre mesafeden geçen bölge**”

olarak tanımlanmış ve Danıştay 14. Daire kararı doğrultusunda düzenleme yapılmıştır.

- 02 Ağustos 2017 tarih ve 30142 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “37, 38, 39, 40 numaralı Biyogüvenlik Kurulu Kararları”

Biyogüvenlik Kurulu Beyaz Et ve Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği İktisadi Şubesi tarafından yapılan başvuru konusu genetiği değiştirilmiş soya çeşidi ve ürünlerinin hayvan yemi olarak kullanılmasına izin vermiştir. Biyogüvenlik Kanunu doğrultusunda izin işlemlerini tesis eden Biyogüvenlik Kurulu daha önceden de onayladığı kimi GDO’lu gen taşıyan ürünlerin ithal edilmesine yeniden izin verdi. Hayvansal yem olarak kullanıldığı ileri sürülen ve bu genlerle ilgili dünya ölçeğinde olduğu gibi ülkemizde de tartışmalar yoğun bir biçimde devam ediyor. Özellikle mera alanlarının daralması ve hayvan yemleriyle ilgili üretimde kapasite düşüklüğü Türkiye’yi hem hayvansal ürünlerde hem de hayvansal yemlerde tam ithalatçı pozisyonuna itiyor. Bu nedenle de hayvansal üretimde enerji tüketimi giderek

artıyor. Bu ürünlerin endüstriyel nitelik kazanması, pahalılaşması kadar iklim krizinde de tetikleyici bir süreç yaratmasına yol açıyor.

- **31 Ağustos 2017 tarih ve 30170 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan “Ulusal Kuraklık Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2017-2023) 2017/19 sayılı Genelge”**

Kuraklık kaynaklı yaşanan tahribatın en aza indirilmesi maksadıyla kuraklığın tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla uyum içinde yönetilmesi ve hukuki, idari ve teknik alanlarda belirlenen ortak bir plan çerçevesinde hareket edilmesi, kapasite arttırılması, kuraklık öncesi, sırası ve sonrasına yönelik tedbirler alma gerekliliğinden hareketle 2017/19 sayılı Genelgeyle “Ulusal Kuraklık Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2017-2023)” yayınlanmıştır. Stratejik belge, Kuraklık sorununu “tabii” bir mesele olarak görmesinden dolayı, kuraklık konusunda alınacak politik tedbirlerden ziyade idari ve örgütsel tedbirlere odaklanmış bir içeriğe sahip. Bu nedenle de mevcut kuraklığı tetikleyen iktisadi ve ekonomik yönelimler konusunda bir adım atacak belge olarak görülmemelidir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı temelinde, başta kamu idareleri olmak üzere, sosyal kesimlerin kapasitesinin arttırılmasına odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Kuraklık yönetimi konusunda, daha önce su politikalarında olduğu gibi, havza temelli kaynak kullanımı strateji örnek alınmıştır. Havza temelli bir planlama yapılması ön plana çıkarılmıştır. Ancak su planlanması sürecinde olduğu gibi, konunun teknik bir planlama çalışmasına dönüşmesi, kamu politikası açısından dahi yaşanan soruna yabancılaşmayı ve öncelikli bir mesele olarak kavranmaması riskini barındırmaktadır.

YURTTAŞ DAVALARI BOYUTUYLA İKLİM ADALETİNİN GÖRÜNÜMÜ

- İZDEMİR Enerji Santrali-II (350 MWe) İkinci Ünite İlavesi Projesi 19.02.2016 tarih ve 4114 sayılı ÇED Olumlu Kararı İşleminin İptali Davası²

İZDEMİR Enerji Santrali-II İkinci Ünite İlavesi ÇED Olumlu Kararı iptali için yurttaşlar, meslek odaları, sivil toplum örgütleri tarafından 21.03.2016 tarihinde dava açılmış ve 24.01.2017 tarihinde ise duruşma yapıldıktan sonra 08.05.2017 tarihinde bilirkişi keşfi yapılmıştı.

Yapılan bilirkişi keşfi ardından bilirkişilerce düzenlenen rapor mahkemeye sunulmuştur.

Bilirkişi raporunda;

“Sonuç olarak faaliyetin çevre mühendisliği açısından bazı hava kirliliği riskleri doğuracak olması ancak plan kararları açısından uygun olmasının ötesinde; Arkeoloji ve Sanat Tarihi açısından ÇED Raporunun arkeolojik alanlar ve sit alanları açısından yetersiz ve dayanaksız olması işletmenin etki alanının etki alanındaki çevresel özelliklerin arkeolojik alanlar ve sit alanları açısından tam ve doğru olarak belirlenmemiş olması ile Tarımsal Arazi Kullanımı açısından 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşılattırılması Hakkındaki Kanuna göre söz konusu alanda termik santral yapılmasının uygun olmaması sebepleri ile dava konusu faaliyete dair ÇED Olumlu Kararının iptalinin uygun olduğu kanısına varılmıştır.”

ifadelerine yer verilmiştir.³

Bilindiği gibi İZDEMİR Enerji Termik Santrali II- 2. Ünite İlavesi proje alanı ile aynı alandaki 1. Ünite ve yakınındaki ENKA Termik Santrali'nin de ÇED Olumlu Kararları aynı gerekçelerle iptal edilmişti. Hatta 1. Ünite için daha sonrasında 2009/7 sayılı Genelge kapsamında yeniden ÇED Olumlu Kararı verilmişti.

Mahkemeye sunulan bilirkişi raporu bir kez daha göstermiştir ki bu alan termik santral yapımına uygun değildir. Zeytinlik alan bulunması, arkeolojik alan bulunması ve Aliğa bölgesinin hava kirliliği anlamında kapasitesinin dolması sebebiyle sınır değerlerin aşılmasının muhtemel olması sebebiyle yer seçimi yanlıştır.

² İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2016/466 E

³ Hülya Yıldırım, “Bilirkişi:Antik Kentin Üstüne Termik Santral Olmaz!”, (<http://iklimadaleti.org/?p=makale&n=antik-kent>, 09.09.2017’de erişildi.)

Bu sebeple Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ilgili mahkeme kararlarına ve bilirkişi raporlarına rağmen bölgede halen İZDEMİR Enerji Santrali II 1. Ünitenin çalışmasına izin vermesi hukuka aykırıdır.

- 26.05.2017 tarih ve 30077 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddeleri Yönünden İptali Davası⁴

26.05.2017 tarih ve 30077 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ÇED Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddeleri Ekoloji Kolektifi tarafından dava edilmiştir.

Değişiklik yönetmeliği;

- ❖ 6. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliğinin 12.Maddesinin 2. Fıkrası değişikliğinin, son cümlesinde yer alan **"İnceleme değerlendirme toplantısı sonrasında otuz (30) takvim günü içerisinde görüş bildirmeyen komisyon üyesi kurum/kuruluşun görüşü olumlu kabul edilir."** ibaresinin,
- ❖ 8. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliğinin 17.Maddesinin 1. Fıkrası değişikliğinin son cümlesinde yer alan **"Otuz (30) takvim günü içerisinde görüş bildirmeyen kurum/kuruluşun görüşü olumlu kabul edilir."** ibaresinin,
- ❖ 9. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliğinin 20. Maddesi değişikliğinin 1. fıkrasının
- ❖ 13. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliğinin Ek 1 Listesinin 27. Maddesinin a bendi değişikliğinde yer alan **"a) Ruhsat alanı büyüklüğüne bakılmaksızın"** ibaresinin,
- ❖ 14. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliği'nin EK-2 Listesinin 9. Maddesinde yapılan değişiklikte yer alan **"9- Tank/havuz hacminin 5 m³ ve üzeri olduğu, elektrolitik veya kimyasal bir proses kullanılarak metal veya plastik maddelerin yüzeylerinin metalle kaplandığı tesisler ve/veya yüzey temizleme işleminin yapıldığı tesisler,"** ibaresinin
- ❖ 14. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliği'nin Ek 2 Listesinin 33. Maddesinde yapılan değişiklikte yer alan **"33- Toplu konut projeleri (200 konut ve üzeri)"** ibaresinin
- ❖ 14. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliği'nin Ek 2 Listesinin 39. Maddesinde yapılan değişiklikte yer alan **"39- Alışveriş merkezleri (10.000 m2 ve üzeri kapalı inşaat alanı)"** ibaresinin

⁴ Danıştay 14. Daire 2017/2082 E

- ❖ 14. Maddesi ile getirilen ÇED Yönetmeliği'nin Ek 2 Listesinin 49. Maddesinin a bendinde yapılan değişiklikte yer alan “a.)Ruhsat alanı büyüklüğüne bakılmaksızın 25 hektara kadar çalışma alanında (kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletme yöntemi ile madenlerin çıkarılması,” ibaresinin

iptali ve yürütmesinin durdurulması istenmiştir. Yönetmelik değişikliği Mayıs-Haziran Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuk Raporu’nda değerlendirilmiştir.⁵

- 18 Ocak 2017 tarihli ve 29952 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 29.12.2016 tarih ve 662 sayılı I. ve II. Arkeolojik Sitlerde Güneş Enerji Santrali Kurulması hakkında İlke Kararının İptali Davası⁶

662 sayılı İlke Kararı kapsamında yapılacak uygulamaların arkeolojik sitlerin siluetlerini tamamen tahrip edecek ve çevresiyle birlikte korunmasını imkansız hale getireceği, 29.12.2016 tarihli ve 662 sayılı İlke Kararı’nın, arkeolojik siteleri koruma amacının bulunmadığı, bilakis bu alanların fiziki ve inşai faaliyetler vasıtasıyla tahribine neden olacağı düşünüldüğünden 662 sayılı İlke Kararının hukuka aykırılık taşıdığı ve 662 sayılı I. ve 2. Arkeolojik Sitlerde Güneş Enerji Santrali İlke Kararı ise 658 sayılı İlke Kararı’na aykırılık taşıdığı iddiasıyla Mimarlar Odası, Arkeologlar Derneği ve Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından İlke Kararının iptali ve yürütmesinin durdurulması talep edilmişti.

Danıştay 14. Daire arkeolojik sit alanlarının koruma ve kullanma koşullarına ilişkin tüm mevzuatı bir arada değerlendirerek;

“Toprakta ve su altında bulunan her çeşit kalıntı, varlık, insanlığın geçmiş varlığının diğer izleri, yapılar, inşaatlar, mimari eser grupları, açılmış sit alanları, taşınır varlıklar, diğer tüm anıtlar ve bunların çevresinde oluşan arkeolojik mirasın toprak üstünde ya da su altında görünür bir iz olmasa bile korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının yasal bir yükümlülük olduğu”

nu ifade etmiş ve yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir. ⁷

⁵ Yıldırım, Özlüer, 2017, s.7-10

⁶ Danıştay 14. Daire, 2017/859 E

⁷ İklim Adaleti, “Arkeolojik Sit Alanlarında Güneş Enerji Santralleri Kurulamaz”, (<http://iklimadaleti.org/?p=haber&n=ges-yd> ,09.09.2017’de erişildi.)

ÇED RAPORLARI BOYUTUYLA İKLİM ADALETİ

İdarenin işlemlerini yargı içtihatlarına uygun gerçekleştirip gerçekleştirmediğini öngörmek ve yurttaşların karar alma süreçlerine katılımı bağlamında ÇED Olumlu Kararı alan ve Nihai olarak yayınlanan ÇED Raporlarını incelediğimizde Kirazlıdere Entegre Termik Santrali Nihai ÇED Raporunun ve SANKO Yumurtaalık Termik Santrali Kapasite Artışı ve Entegre Tesisler Projesi ile Çırpılar Termik Santrali Projesinin ÇED Raporlarının yayınlandığını görmekteyiz.

- **Çırpılar Termik Santrali (200 MWe/203 MWm/570 MWt) Kül Depolama Sahası, Kömür İşletme ile Kırma Eleme Tesisi**

11 Ağustos 2017 tarihinde Çanakkale İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü İlan Sayfasından 12 Eylül 2017 tarihinde İnceleme Değerlendirme Komisyonu Toplantısı olacağına ilişkin duyuru yapılmış ve ÇED Raporu paylaşılmıştır.

Henüz Nihai halini almamış ÇED Raporu incelendiğinde; projenin termik santral, kül depolama sahası ve kömür ocağından oluştuğu görülmektedir. En yakın yerleşim yerinin 500 metre uzaklıkta bulunan Çırpılar Köyü olduğu bilinmektedir.

ÇED Raporu incelendiğinde özellikle tesiste üretilecek elektrik enerjisinin Türkiye'nin artan elektrik ihtiyacının karşılanmasında önemli rol oynayacağı, güvenli ve kaliteli elektrik yabancı yatırımları Türkiye'ye çekerek endüstriyel açıdan gelişmesine katkıda bulunarak özel sektöre yeni iş ilanları yaratılmış olacağı, kişi başına düşen gelirin artmasında rol oynanacağı ifade edilmiştir.

ÇED Raporunda, kül depolama sahasının yetersizliği, fayda-maliyet analizinin yapılmamış olması, mutlak tarım alanlarının yapılaşmaya açılmasıyla görülen kamu yararının ortaya konulamaması ve riskleri bertaraf eden ya da minimize eden uygulamalara raporda yer verilmemesi önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kül Depolama Sahası 6.356.000.0 m³ kül depolayabilecekken, tüm rezervin depolanması için 20.254.237.5 m³ hacim alan gerekli. Bu sebeple kapasite dolmadan gelecekte yeni alan belirleneceği ifade edilmiştir. ÇED bir öngörü sürecidir ve bu öngörüler neticesinde taahhütlerin ortaya konulması söz konusudur. Kül Depolama Sahasının ömrünün tüm faaliyet süresince yeterli olmayacağı belirli olmasına rağmen kül depolama sahasının daha küçük yapılması ve entegre tesis olarak planlanan termik santral faaliyetinde yetersiz kalan kül depolama sahasının daha sonra ayrı bir ÇED sürecine tabi olacak olması hukuka aykırıdır. Çünkü bu depolama sahasının yeterli gelmeyeceği ÇED Raporunda da açıkça ifade edilmiştir.

Yine Yenice nüfusunu oluşturan yaklaşık 11.000 ailenin önemli bölümünün çiftçi ailesi olduğu, proje alanı ve çevresinde yer alan köylerde salçalık biber ve mısır üretimi başta olmak üzere tarımın yaygın olduğu ve önemli bir geçim kaynağı olduğu ÇED Raporunda açıkça ifade edilmiştir.

Termik santral faaliyetinin çevreye yaydığı kirlilikten kaynaklı başta su kaynakları ve tarımsal yaşam olumsuz etkilenecektir. Nitekim ÇED Raporu'nda termik santral faaliyetinin yatırım açısından tarıma göre daha fizibil olduğu ifade edilmiştir. Yani termik santralin çalışmaya başlaması durumunda tarım alanlarının ve tarımsal faaliyetin olumsuz etkileneceği ve termik santralin tercih edilmesinin daha uygun olduğu belirtilmiştir. Yatırımın fizibil olmasının gerekçesi ise enerji üretiminin sürekliliğini sağlamak ve istihdam yaratma iddiasıdır. Öncelikli olarak istihdam olarak sunulan faydanın bir fayda olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmek gerekir. Çünkü 11.000 ailenin çiftçi ailesi olduğu ve kendine yetecek kadar ya da geçim kaynağı olarak tarım faaliyeti yürüttükleri bir bölgede inşaat süresince 1000, işletme süresince 300 kişinin istihdam edilmesi bir ciddi istihdam olarak değerlendirilemeyecektir. Ayrıca çiftçilikten geçim sağlayan yurttaşların yaş ortalamasının termik santral faaliyetinde çalışmaya uygun olup olmadığı da tartışma konusudur. Orta yaş ve yaşlı nüfusun ağırlıklı olarak çiftçilikle uğraştığı bu zamanda tarımı yok eden bir faaliyet bu yaş grubuna istihdam yaratabilecek bir faaliyet de değildir. Ancak bu değerlendirmelere ÇED Raporunda yer verilmemiştir. Tarımsal alanların olumsuz etkilenmesiyle tarımsal faaliyetler sona erecek olursa 11.000 kişinin de işsiz kalacağı bu hesaba dahil edilmelidir.

ÇED Raporunda fayda maliyet analizi ve çevresel fayda maliyet analizi başlığı altında bir değerlendirme de yapılmamıştır. Enerji üretimi fayda, hammadde girdisinin maliyeti maliyet olarak değerlendirilmiştir. Oysa tarım alanlarının yok olmasıyla birlikte yıllar içerisinde gerçekleşecek kayıplar, yok olan çevresel değerlerin ortaya konulması gerekmektedir. Her ne kadar bu kayıplar sayısal bir karşılığı olamayacağını belirtsek de yapılacak bir fayda maliyet analizinin tüm bunları içermesi gerekmektedir. Nitekim ÇED Raporları gelecek süreçlerde ihtiyacımız olan enerjiyi bir faaliyet gerekçesi olarak sunarken faaliyeti gerçekleştirdiği bölgede yok ettiği diğer faaliyet kollarının şimdi ve gelecekte nasıl bir ihtiyaç doğurduğunu öngörmekten uzaktır. Bu eksiklik ise Raporun bir risk analizi içermediğini gösterir niteliktedir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Toprak Koruma Kurulu'ndan her ne kadar izin alındığı ifade edilmiş olsa da geçim kaynağı tarım olan bir bölgede tarım arazisinin tarım dışı kullanımının kamu yararı tartışmalıdır.

ÇED Raporlarının kümülatif değerlendirme içermesi gerekliliği yargı içtihatlarıyla ortaya konulmuş olup raporların temel eksikliğidir. İş bu ÇED Raporu da planlanan ve işletme aşamasındaki faaliyetlerin kümülatif etkisini ortaya koymamıştır. Sadece Yenice bölgesiyle sınırlı tutmuştur. Oysa Çanakkale ili kapsamında bir değerlendirme yapılmalıdır.

İş bu ÇED Raporu riskleri öngörmek ve bu riskleri bertaraf etmek için geliştireceği uygulamaları taahhüt etmekten de uzaktır. Flora ve fauna etkisi başlığında canlıların

üreme dönemlerinde gürültünün minimize edileceği ifade edilmiştir. Ya da birçok başlık altında yönetmeliğe uygun faaliyet yürütüleceği belirtilmiştir. Bu ifadeler bir taahhüt değildir. Yönetmeliğe uymak, gürültüyü minimize etmek mevzuattan doğan sorumluluktur. Bu sorumluluğu yerine getirirken hangi uygulamalar ile faaliyetin yürütüleceği taahhüt niteliği taşır.

Yer seçiminin yanlış olması, kümülatif etki değerlendirmesi yapılmamış olması ve risklere karşı taahhütler içermemesi sebebiyle Çırpılar Termik Santrali ÇED Raporu'nun ÇED Yönetmeliği ve yargı içtihatları doğrultusunda yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

- **Kirazlıdere Entegre Termik Santrali (2*(812,2 MWm/800 MWe/1598,77 MWt) Teknoloji ve Konfigürasyon Değişikliği Nihai ÇED Raporu Değerlendirmesi**

Kirazlıdere Termik Santrali Entegre Projesi ile Kirazlıdere-2 Termik Santrali Projesi EPDK tarafından Kirazlıdere TES adı altında tek santrale dönüştürülmesi uygun bulunmuş yeni ÇED Raporu kapsamında da proje adı KİTES olarak ifade edilmiştir. ÇED Raporu'nda;

“Kirazlıdere Termik Santrali Entegre Projesi ile Kirazlıdere-2 Termik Santrali Projeleri için ÇED Olumlu Kararları alındıktan sonraki süreçte Paris'te 30 Kasım-II Aralık 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (UN) iklim zirvesinde (FCCG-Frame Work Convention on Climate Change) elektrik piyasasını etkileyen önemli kararlar alınmıştır. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ülkelerinin karara bağlanan yeni ihracat kredi kriterlerine göre, (EK-8, kömürle çalışan elektrik üretim projelerinin, yeni ihracat kredisi uygulama yönergesine göre) termik santral yatırım projelerinde bundan böyle kurulu gücüne bakılmaksızın sadece “ultra süper kritik” USC-PG basınç ve sıcaklık kriterlerini (>240 bar, >593°C) sağlayan veya 750 g/kWh'den daha düşük düzeyde karbondioksit (CO₂) salınımı gerçekleştiren türden tasarlanmış tesislere ihracat kredisi sigortası (E.C.A.-Export Credit Agency) ile finansman sağlanabileceği karara bağlanmıştır.

OECD ülkeleri yönergesi (TAD/PG(2015)9) doğrultusunda ve de çevre ve sosyal etki hususlarında duyarlı bir şirket olarak yatırımcı firma, gelişen teknolojilerin sağladığı imkanlar dahilinde, santralde net elektrik üretim verimini artırmak suretiyle; ÇED Olumlu Kararı alınan Kirazlıdere Termik Santrali Entegre Projesi ile Kirazlıdere-2 Termik Santrali Projelerinin ÇED Raporu'nda süper kritik buhar kazanı önerilmiş olmasına rağmen, işbu rapora konu proje kapsamında ultra süper kritik basınç ve sıcaklık kriterlerinde çalışan santral teknolojisini kullanmayı tercih etmiştir.“

ifadelerine yer verilmiştir. Ancak ÇED Raporu boyunca ultra süper kritik buhar kazanının tercih edilmesinin iklim değişikliğine karşı önemli olduğu ifade edilse de en başta da belirtildiği gibi buhar kazanı tercihi üretimin verimliliğine etkilidir, salımın azaltılması için temel bir faktör değildir.

ÇED Raporuna bakıldığında bölgede yer alan ve planlanan termik santrallerin ve diğer yatırımların etkisi kümülatif olarak değerlendirilmemiştir. Kirazlıdere Termik Santrali İDK sürecinde çevre örgütleri tarafından ve yurттаşlar tarafından gerekli

itirazlar yapılmıştır.⁸ İtirazlarda hava kirliliği sınır değerlerinin Avrupa Birliği sınır değerlerinin üzerinde olduğu iddia edilmiştir.

ÇED Raporları incelenirken yaşanan temel sorunlardan biri de verilen teknik, bilimsel verilerin doğru kabul edilmesi ve bunların bilimselliğinin tartışılmamasıdır. Bilirkişi raporlarında ÇED Raporlarında yer verilen verilerin doğru olmadığı belirtilmesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın tabiri caizse gerekli başlıkların ÇED Raporu'nda başlık halinde bulunmasını yeterli gördüğü, içerik denetimi yapmadığı fikrini akla getirmektedir. Çoğu zaman bu eksiklikler ve yanlışlıklar bilirkişi sürecinde açığa çıkmakta ve inşaatı bitmiş faaliyetlere bilirkişi sürecinin sonunda iptal kararı verilmesinde ise geri dönülmez zararlar açığa çıkmaktadır. Bu sebeple Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yurttaşların, sivil toplum örgütlerinin itirazlarını dikkate alması ve hava kirliliğine ilişkin değerlendirmeleri denetlemesi elzemdir.

- **SANKO Yumurtalık Termik Santrali Kapasite Artışı ve Entegre Tesisler Projesi ÇED Raporu Değerlendirmesi**

SANKO Yumurtalık Termik Santrali Kapasite Artışı (800 MWe/810 MW/2.187 MW) ve Entegre Tesis Projesi Adana ili Yumurtalık ilçesi Gölovası Mahallesi sınırları içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan ve iş bu Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu'na konu kapasite artışı projesi, firmanın 13.08.2014 tarih ve 3581 karar numarası ile ÇED Olumlu Kararı alınan tek ünitelik projesine kapasite artışı kapsamında ikinci ünite ilave edilmesi projesidir.

İthal kömürle faaliyet yürütecek santralde 2500 kişi inşaat aşamasında 320 kişinin işletme aşamasında çalışacağı belirtilmekte.

İş bu faaliyete ilişkin düzenlenen ÇED Raporu ele alındığında proje alanının 11 adet santralin proje alanı ve çevresinde planlanması sebebiyle bölgedeki kümülatif çevresel etkinin sınırı aşacağı öngörüsü, proje sahasında aktif fayların bulunması ve deprem bölgesi olması ve Deniz Kaplumbağası üreme alanları ve Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları bulunması temel sorunlardandır.

Ada Enerji Santral, SANKO Yumurtalık Termik Santrali, Ayas Termik Santrali, Sedef Termik Santrali, Yumurtalık Termik Santrali, SANKO Petrokimya Tesisi, İsken Sugözü Termik Santrali, Misis Termik Santrali, Akdeniz Termik Santrali, Hunutlu Termik Santrali, Doğu Akdeniz Petrokimya ve Rafineri projenin planlandığı sahada planlanan ve faaliyet yürüten santraller olduğuna ÇED Raporu'nda değinilmiştir. Yumurtalık ve Geyhan hattında birçok termik santralin planlandığı ve faaliyette olduğu da bilinmektedir. ÇED Raporu'nda bu faaliyetlerin kümülatif etki değerlendirmesine bir başlık altında yer verilmiştir; ancak kümülatif çevresel etkisine yer verilmemiştir. Ortaya çıkan salımların tarım, ekonomi, insan sağlığı, hava kirliliği üzerinde yaratacağı etkilerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁸ **Kirazlıdere Termik Santrali'ne Sağlık ve Çevre Örgütlerinden İtiraz**, (http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/entitalfocus.aspx?primary_id=1887&target=categorial1&type=2&detail=ingle, 20.09.2017'de erişildi)

Proje sahasına en yakın fay hattı Yumurtalık Fay Hattı ile Misis- Karatay Fay Hattıdır. Yumurtalık Fay Hattı 5 km uzaklıktadır. Aktif fay hattı olup proje sahası deprem bölgesi konumundadır.

Proje sahası sınırları içerisinde BERN Sözleşmesi uyarınca koruma altına alınmış alanlardan önemli Deniz Kaplumbağası üreme alanlarında belirtilen 1. Ve 2. Koruma Bölgeleri Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanları bulunmaktadır.

Her ne kadar ÇED Raporu bu durumları ele alıp zarar oluşmayacağını ifade etse de yer seçimi yanlışlığı ve kümülatif etki sebebiyle faaliyetin burada yapılmasının uygun olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.

Temmuz ve Ağustos aylarında Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından lisans ve önlisans izni verilen ve lisansları iptal edilen faaliyetler bulunmaktadır.

1. Çayırhan B Termik Santrali'ne 07.07.2017 başlangıç tarihli ve 07.07.2020 bitiş tarihli - ÖN/7168/03697 numaralı önlisans verilmiştir.
2. Akkuyu Nükleer Güç Santrali'ne 15.06.2017 başlangıç tarihli ve 15.06.2066 bitiş tarihli EÜ/7133/03690 numaralı üretim lisansı verilmiştir.
3. TAM Enerji Üretim A.Ş.'ye ait Etyemez Kömür Santrali'nin 30.07.2008 başlangıç ve 30.07.2043 bitiş tarihli EÜ/1698-4/1235 üretim lisansı 27.07.2017 tarih ve 7202-8 numaralı karar ile sonlandırılmıştır. 27.05.2017 tarihli ve 30078 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 18. Maddesi ile Kanuna eklenen Geçici 21 inci Madde üretim veya otoprodüktör ön lisanslarını, lisanslarını ya da lisans başvurularını sonlandırmak isteyen tüzel kişilerin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihi takip eden iki ay içerisinde faaliyet sahiplerinin talebi üzerine sonlandırılabilceği ve teminatın iade edilebileceği düzenlenmişti. Geçici 21. Madde kapsamında başvuru yapan şirketin başvurusu EPDK tarafından kabul edilerek, Selena Termik Santrali üretim lisansı iptal edildi.
4. SANKO Gölbaşı Termik Santrali 13.03.2014 başlangıç ve 13.03.2018 bitiş tarihli ve ÖN/4912-1/02678 numaralı önlisans; toptan elektrik fiyatları ile yatırım ve işletme maliyetlerindeki gelişmelerin, projenin fizibilitesinde önemli değişikliklere neden olduğunu gerekçe göstererek projenin yapımından vazgeçmiş ve önlisanslarının iptal edilmesi talebi ile Şirketin EPDK'ya başvurusunun ardından 03.08.2017 tarihinde sonlandırıldı.



📍 Farabi Sk. No:24/16, Çankaya/Ankara 📞 +90 (312) 425 7764
✉ iletisim@ekolojikolektifi.org 🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi



📍 Farabi Sk. No:24/16, Çankaya/Ankara 📞 +90 (312) 425 7764
✉ iletisim@ekolojikolektifi.org 🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi